

Шляхи застосування концепції ландшафтної поляризації для забезпечення сталого розвитку міст

І.І. ДОНЕЦЬ, О.М. БУРАК, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

iolanta666@list.ru

Багатостороння просторова взаємодія антропогенного і природного середовища міста призводять до цілісного порушення екологічного стану територій, на яких проживає населення. Просторові об'єкти міст найчастіше перебувають у комунальній формі взаємодії. Природні (фізико-географічні) об'єкти утворюють певні, в тому числі і інтегральні, ландшафтні форми, зовнішній вигляд яких пов'язаний з діяльністю людини. Найчастіше це негативно позначається на експлуатації населенням природних ресурсів, що може призвести до витіснення і знищення низки природних ландшафтних зон.

Використання концепції оптимальної територіальної структури міста на основі теорії поляризації ландшафтів Родомана Б.Б. здатне забезпечити збалансоване взаємодія вищевказаних природних і антропогенних зон. Концепція поляризації необхідна для формування та збереження вже існуючих природних територій з урахуванням розвитку інфраструктури індустріальних міст.

Дана теорія враховує фактори, що впливають на територіальну поляризацію урбаністичних та природних полюсів, і покликана вирішувати проблеми навантаження на природний простір населених пунктів.

Зниження кількості екологічно чистих природних територій, забруднення й інтенсифікація у містах робить актуальною проблему підвищення територіально-екологічних якостей індустріального ландшафту. Поляризація ландшафтів необхідна для дослідження та оптимізації просторового середовища м. Харкова, що знаходиться в складних екологічних умовах.

Конкретність теорії поєднання різних територіальних зон досліджена в роботах Б.Б. Родомана, А. Гумбольдта, К. Ріхтера, І.

Тюнєна, В. Крісталлера, К.І. Арсєнєва , І. Боумана, В.С. Преображенського, Д.Л. Арманда,. М.К. Зверєва, П. Хаггета і т.д.

Теорія Родомана може бути використана і застосована для створення оптимальної просторової моделі поляризації ландшафтів в м. Харкові. Дані заходи слугуватимуть рушійною силою у вирішенні екологічних, соціальних та територіальних проблем міста. Використання зазначених позицій дозволяє не тільки чітко уявити існуюче положення, але, по-перше, формалізувати фактичні дані для розробки комп'ютерних програм і, по-друге, застосовуючи різні комбінації цих програм, скласти певний прогноз розвитку міста (або оцінити доброякісність вже існуючих територіальних планів і програм).

Антропогенна діяльність як інваріантна частина системи пов'язує суб'єкта з ландшафтом. При цьому зв'язок несе в собі як сутнісні ознаки суб'єкта, так і сутнісні ознаки ландшафту (за В. С. Преображенським). Таким чином, природна і антропогенна зона міста знаходяться в безпосередньому взаємозв'язку між собою, обопільно впливаючи на структуру одне одного. Відповідно до теорії Родомана Б.Б. основним положенням в географії міст є поділ всього існуючого на частини: природних предметів, інженерно-технічних споруд або груп населення, і віднесення їх до певних ділянок простору, де вони утворюють відповідні комбінації.

Модель оптимальної територіальної структури припускає таке розміщення функціональних зон міста, при якій антропогенні ділянки (промислові, центри торгівлі і виробництва) відділялися б від природних заповідників перехідними територіями - парками, сільськогосподарськими землями. Міська та природна зони при цьому перебувають в протилежних частинах картографічної моделі, відділяючись між собою перехідними функціональними зонами. Такі проміжні території є перехідними за щільністю населення і ступенями зміни природнього середовища. До них відносяться природні парки, сільськогосподарські зони і житлові квартали в містах. При цьому природна частина міста знаходиться в значній віддаленості від центрів промисловості, виробництва, торгівлі та сервісу, не порушуючи екологічний стан населеного пункту. Поляризований ландшафт міста включає три відокремлених мережевих простора, пов'язаних

спільними вузлами: світ економіки, дика і напівдика природа, простір для рекреації.

Поляризацію для м. Харкова можна розглядати у трьох аспектах: як об'єктивний процес, як можливий напрямок реконструкції, або ж як уявні перетворення моделі, що ілюструють розвиток даної ідеї. У сучасних умовах можна розглядати другий варіант впровадження концепції поляризованого ландшафту. При цьому для Харкова може бути розроблена власна екологічна поляризація територій, система мереж ландшафту та оптимальне районне планування.

Впровадження запропонованої системи поляризованого ландшафту для м. Харкова дозволить поліпшити екологічну ситуацію, зберегти природне середовище, створити нові оптимальні геосистеми, при цьому не роблячи фундаментальних архітектурних, містобудівних рішень і змін плану міста.